[א]וחכמים מטהרין תנאי היא דתניא הימים האלו הכתובין במגילת תענית בין בזמן שבית המקדש קיים בין בזמן שאין בהמ"ק קיים אסורין דברי ר"מ רבי יוסי אומר בזמן שבהמ"ק קיים אסורין מפני ששמחה היא להם אין בית המקדש קיים מותרין מפני שאבל הוא להם והלכתא בטלו והלכתא לא בטלו קשיא הלכתא אהלכתא לא קשיא כאן [ב]בחנוכה ופורים כאן בשאר יומי: על אלול מפני ר"ה ועל תשרי מפני תקנת המועדות: כיון דנפקי להו אאלול אתשרי למה להו וכי תימא דלמא עברוה לאלול [ג]והאמר רבי חיננא בר כהנא א"ר מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר לא מצינו דלא איצטריך הא איצטריך מעברינן ליה הא מיקלקל ר"ה מוטב תיקלקל ראש השנה ולא יתקלקלו כולהו מועדות דיקא נמי דקתני על תשרי מפני תקנת המועדות ש"מ: ועל כסליו מפני חנוכה ועל אדר מפני הפורים: ואילו נתעברה השנה יוצאין אף על אדר שני מפני הפורים לא קתני מתניתין דלא כר' דתניא [ד]רבי אומר אם נתעברה השנה יוצאין אף על אדר השני מפני הפורים לימא בהא קמיפלגי דמר סבר [ג]כל מצות הנוהגות בשני נוהגות בראשון ומר סבר כל מצות הנוהגות בשני אין נוהגות בראשון לא דכולי עלמא מצות הנוהגות בשני אין נוהגות בראשון והכא בעיבור שנה קמיפלגי דתניא [ד][ג]כמה עיבור שנה ל' יום רשב"ג אומר חדש מאי שנא ל' דידעי חדש נמי ידעי א"ר פפא [ה]מ"ד חדש רצה חדש רצה שלשים העיד ר' יהושע בן לוי משום קהלא קדישא דירושלים על שני אדרים שמקדשין אותם ביום עיבוריהן למימרא דחסרין עבדינן מלאין לא עבדינן לאפוקי מדדרש רב נחמן בר חסדא[ו] העיד רבי סימאי משום חגי זכריה ומלאכי על שני אדרים שאם רצו לעשותן שניהן מלאין עושין שניהן חסרין עושין אחד מלא ואחד חסר עושין וכך היו נוהגין בגולה ומשום רבינו אמרו [ז]לעולם אחד מלא ואחד חסר עד שיוודע לך שהוקבע ר"ח בזמנו שלחו ליה למר עוקבא [ח]אדר הסמוך לניסן לעולם חסר מתיב רב נחמן [ט]על שני חדשים מחללין את השבת על ניסן ועל תשרי אי אמרת בשלמא זמנין מלא וזמנין חסר משום הכי מחללינן אלא

מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר. משמע דבימי עזרא היה מעובר וסמך קרא לדבר דכתיב (נחמיה ז) ויגע החדש השביעי וגו' וכתיב (שם ח) ויביא עזרא הכהן את התורה וכתיב (שם) ביום אחד לחדש השביעי וכתיב (שם) ויקרא בו וכתיב ביה (שם) היום קדש וכתיב (שם) ביום השני נאספו ראשי האבות לכל העם הכהנים והלוים אל עזרא הסופר ולהשכיל אל דברי התורה משמע שעשו שני ימים טובים של ר"ה וקרי ליה שני למילתיה וכתיב נמי (שם ט) ביום עשרים וארבעה לחדש נאספו כל ישראל בצום ובשקים וגו' משמע לפי שאז היה מוצאי סוכות נאספו ואי לאו דעברוהו ועשו סוכות בט"ו בו א"כ י"ד דירחא וח' דסוכות הרי כ"ב ויום כ"ג מוצאי סוכות ואין לומר דשבקוה לתעניתייהו משום מחרת י"ט ומשום כך המתינו עד כ"ד בו דמאז לא היו נוהגין בו ועוד שהרי דבר שבצבור היה אלא ש"מ דעברוה לאלול: **ואל** יתקלקלו כולהו מועדות. למאן דאמר לקמן (דף כ.) שמעברין משום ירקא ניחא דשייך אכולהו אבל למאן דאמר משום מתיא קשיא דליכא קלקול אלא מיוה"כ לחודיה ועוד כיון דידעי קביעות אלול אמאי מתקלקל ר"ה הא ידעי דתדחה מפני אד"ו ונראה דלאו משום אד"ו קאמר הא איצטריך מעברינן ליה אלא משום דזמנין דלא ראו עדים הלבנה ביום שלשים ואין מקדשין עד יום ל"א משום דמצוה לקדש ע"פ הראייה ופריך הא מקלקלא ר"ה שיעשו שני ימים מספק ומשני מוטב תתקלקל ר"ה ואל יתקלקלו כל המועדות יוה"כ וסוכות ושמיני עצרת אם יעשו ע"פ איום העדים לא על פי הראייה: **מתני'** דלא כר'. וא"ת ולתנא דידן כיון דלא נפקי על אדר השני היאך ידעו שנתעברה השנה בשלמא אם עיברוה קודם אדר יכולין להודיעם ע"י שלוחי אדר אבל אם עברוה אחר כן היכי ידעי דהא מעברינן השנה כל אדר ולכל הפחות עד פורים וי"ל כיון דשלוחים יוצאין על ניסן ממילא ידעי כשיגיע ר"ח ואין שלוחין יוצאין א"כ השנה מעוברת: **דמר** סבר כל המצות הנוהגות בראשון נוהגות בשני ומר סבר אין נוהגות. וטעמייהו מפרש מקראי בפ"ק דמגילה (דף ו: ושם) ונרוב ספרים הגירסא איפכא דמר סבר כל המצות הנוהגות בשני נוהגות בראשון ומר סבר אין נוהגות כו' ובפ"ק דמגילה (שם) כתיב כן בכל הספרים גבי פלוגתא דרבנן ורבי אליעזר ברבי יוסי ורשב"ג ויש ליישב שתי הגירסות: **אדר** הסמוך לניסן לעולם חסר. תימה א"כ אמאי יוצאין על ניסן מפני הפסח ומיהו לבסוף מסקינן תיובתא ואף על פי כן אנו נוהגין כן דשמא בימיהן שהיו מקדשים על פי הראייה מסקינן דזמנין מלא זמנין חסר אבל לדידן טוב למלאות הראשון דהוא חדש העיבור שניתוסף על השנה אף על גב דאמרינן דשנה מתעברת בסופה ובירושלמי דמגילה(ט) איכא פלוגתא דקאמרינן התם עוקבא אשכח תרין איגרין בחדא כתיב ושפר באנפי ובאנפי חברוי מוסיפין על שתא תלתין יומין ובחדא כתיב ושפר באנפי ובאנפי חברוי מוסיפין על שתא ירח יומין מאן דאמר תלתין יומין אדר הראשון תוספת מ"ד ירח יומין אדר השני תוספת ולבסוף דחו לה דקסבר רגו שלשים רגו ירח:

מאי

וחכמים מטהרין. דעיקרו כלי זכוכית הן ולא אזלי בתר המעמיד. ע"א כלי זכוכית טהורין שניקבו והטילו לתוכן אבר יהודה בן שמוע מטמאן טומאת כלי מתכות דאורייתא אם נגע בהן טומאה דהכל הולך אחר המעמיד וחכמים מטהרים מטומאת כלי מתכות דאורייתא אלא משום טומאת כלי זכוכית דרבנן שאין כלי מתכות טמאין דאורייתא אלא המנויין בפרשה (במדבר לא) הזהב והכסף והנחשת והברזל וגו': **תנאי היא.** אי בטלה מגילת תענית: **הא איצטריך.** אי משום ירקא אי משום מתיא כדלקמן (דף כ.): **והא קמקלקלא ר"ה.** דנמצא שלא עשאוה בני הגולה כהלכה אם מעברין אלול: **דיקא נמי.** דלהכי חשו רבנן דלא ניקלקלו שאר מועדות והתירו שיהא ר"ה מקולקל לגולה: **ואלו אם נתעברה השנה.** לאחר שנכנס אדר הראשון והלכו השלוחים ישבו ב"ד ועיינו ועיברוה לעשות אדר השני אחר זה: **נוהגות בראשון.** ויצאו ידי חובתן בפורים שעשו בראשון: **כמה עיבור השנה.** ימי אדר הראשון שאותו עושין עיבור לשנה: **חדש.** קא סלקא דעתך כ"ט ימים: **מאי שנא.** למאן דאמר שלשים דאין צריך לחזור ולשלוח שלוחים על יום קידוש אדר השני: **דידעי.** בני הגולה שלעולם אדר הראשון מעובר וביום ל"א נתקדש: **למאן דאמר חדש.** נמי אין צריך להודיע דהא ידעי דלעולם חסר וביום שלשים נתקדש: **רצו חדש רצו שלשים.** לפיכך צריכין להודיע אם עשאוהו מלא או חסר: **שמקדשין אותן ביום עיבוריהן.** יום שלשים קרי יום עיבור שאותו עושין עיבור לחדש כשמעברין אותו שמקדשין יום שלשים של שניהם לר"ח הנכנס יום ל' לאדר הראשון הוא ר"ח לאדר השני ויום ל' של אדר השני הוא ר"ח ניסן: **למימרא דחסירין עבדינן כו'.** בניחותא: **אחד מלא ואחד חסר.** דוקא קאמר ראשון מלא ושני חסר: **משום רבינו.** רב: **שהוקבע ר"ח בזמנו.** עד שאמרו לך הבאים מארץ ישראל קדשו ב"ד ר"ח אדר השני ביום ל' לאדר הראשון ועשו את הראשון חסר: **מחללין את השבת.** עדים שראו את הלבנה בחידושה מחללין את השבת לצאת חוץ לתחום לבא לב"ד להעיד לפניהן לפי שהמועדין כולן תלויין בשני חדשים הללו. וקס"ד מילתא דשרא רחמנא משום דקביעת ירחא לפי ראיית הלבנה הוא אם מלא מלא אם חסר חסר: **משום הכי מחללין.** אם ראוהו ביום ל' שאם לא יבאו ויעידו שראוהו היום לא יקדשוהו ב"ד עד מחר ויעשו את החסר מלא:

אלא

עין משפט נר מצוה

קב א מיי' פ"ג מהל' כלים הלכה יג:
קג ב [מיי' פ"ב מהל' מגילה וחנוכה הל' יג ופ"ג ה"ג] טוש"ע א"ח סי' תקע"ג סעיף א [וסימן תרפו סעיף א] [רב אלפס כאן ובתענית פ"ב ובמגילה סוף פ"א]:
קד ג מיי' פ"ד מהלכות קידוש החדש הל' א:
קה ד מיי' שם פ"ח הלכה ה:

◆

רבינו חננאל

וחכמים מטהרין, כלומר בחוקת שבורין הן. ור' מאיר הוא תלמיד ר' עקיבא, ור' עקיבא תלמיד דר' אליעזר ור' יהושע, הללו תלמידי רבן יוחנן בן זכאי שחרב הבית בימיו. הנה דבר ברור כי יהודה בן שמוע לאחר חרבן הבית היה. ופרקינן תנאי היא דתניא הימים הכתובים במגילת תענית בין בזמן הבית בין אחר חרבן הבית אסורין בתענית דברי ר"מ, דסבר לא בטלה מגלת תענית, ר' יוסי אומר בזמן הבית אסורין בתענית, שימי שמחה היא להן, אחר חרבן מותרין בתענית מפני שימי אבל הן. כלומר, אחר חרבן הבית בטלה מגילת תענית. והא ר' יהודה בן שמוע כר"מ רביה הוא דעבד. ואסיקנא והלכתא בטלו, ומותר להתענות בכל הימים הכתובים במגילת תענית ולבד חנוכה ופורים דלא בטלו ואסור להתענות בהן. על אלול מפני ר"ה כול'. ואקשינן וכיון דנפקו באלול ונקבעה ראש שנה בתשרי עוד למה צריכין השלוחין לצאת, דבר ידוע הוא בי' בתשרי יום הכיפורים בט"ו בו סוכות, וכי תימא חיישינן דלמא עברוה לאלול, והא קיימא לן דמימות עזרא לא נתעבר אלול. מראין הדברים דבימות עזרא עבורה לאלול במסורת שהיתה בידם, וכי עברו (במסכת יום טוב ואם כן כי נתעבר) אלול עזרא חגי זכריה ומלאכי כי כולן בזמן אחד היו. וכבר פירשנוהו במסכת יום טוב. ואם כן כי עברו אלול, והמדינות הרחוקות מבית דין לא ידעו, נתקלקלה ראש שנה שעשו ראש השנה ביום ל' של אלול כ"ט ימים, וכיון שאלול נתעבר נמצא יום ל' מן חשבון אלול, והם קבעוהו תשרי. ואמרי מוטב תיקלקל ראש שנה ולא יתקלקלו המועדין כולן, ודייקינן הכי דראש שנה ודאי נתקלקלה, ולא חיישינן אלא לתקנת המועדות מדוקיא דמתניתין דקתני

מסורת הש"ס

א) כילה ו. ע"ש כב: ע"ש לקמן לג. ע"ש, ב) [תוספתא פ"א ה"ג], ג) [מגילה י:], ד) סנהדרין יא. ערכין ט:, ה) [סנהדרין יא.], ו) [נדרים ר"פ בר חסדא כל"ן], ז) [בכורות נח.], ח) לקמן כא:, ט) [פ"א הל' ה],

◆

מוסף רש"י

מימות עזרא ואילך. הא דנקט מימות עזרא, משום דבימיו עברוהו דכתיב בעזרא (נחמיה ח) וביום השני, וכראש השנה משמעי (ביצה ו.).

◆

רבינו חננאל (המשך)

ועל תשרי מפני תקנת המועדות ש"מ. פירו' להודיע לכל ישראל שהרשות ביד בית דין לעבר, ואע"פ שלא היה לעולם. ועל כסליו לידע מתי נקבע לעשות בכ"ה חנוכה. ועל אדר לעשות ביום י"ד בו פורים. ואוקימנא דלא כר' דאמר אם נתעברה שנה יוצאין אף על אדר השני מפני הפורים. וכולי עלמא כל מצות הנוהגות בשני [אין] נוהגות בראשון, ובעיבור שנה פליגי, תנא דידן סבר לה כתנא קמא דברייתא דתניא עיבור שנה ל' יום, ור' סבר לה כרבן שמעון בן גמליאל דאמר חדש, ואוקימנא רצו חדש רצו ל' יום. העיד ר' יהושע בן לוי על שני אדרין שמקדשין אותן ביום עבוריהן, פירו' מקדשין ראש חודש אדר שני ביום ל' של אדר הראשון שהוא יום עיבורו, ויום ל' של אדר שני מקדשין אותו ראש חודש ניסן. למימ[ר]א דשני אדרין לעולם חסרין הן, ולאפוקי מדרב נחמן בר רב חסדא [ד]דריש העיד ר' סימאי משום חגי זכריה ומלאכי על שני אדרין שאם רצו בית דין לעשותן שניהן חסרין או שניהן מליאין או אחד מלא ואחד חסר עושין. וכך היו נוהגין בגולה, והיא פומבדיתא. אמרו משום רבינו לעולם אחד מלא ואחד חסר עד שיודע שהוקבע ראש חודש בזמנו. העידות שהעיד ר' סימאי משום חגי זכריה ומלאכי סוגיא דשמעתין סלקא. וגרסינן בבכורות פרק מעשר בהמה דקאי ר' עקיבא כשיטתיה ואמר אדר הסמוך לניסן זמנין מלא וזמנין חסר. ובן עזאי הוא דסבר אדר הסמוך לניסן לעולם חסר וקיימא לן כר' עקיבא. וכן הא דגרסינן הכא בהאי ענינא דשלחו ליה למר עוקבא אדר הסמוך לניסן לעולם חסר, עלתה בתיובתא.